

ISLAMSKA MISAO

Osnivač i izdavač: Fakultet za islamske studije, Novi Pazar

Za izdavača: Prof. dr. Enver Gicić

Glavni urednik: Prof. dr. Enver Gicić

Pomoćnik urednika: Prof. dr. Hajrudin Balić

Redakcija: prof. dr. Admir Muratović, prof. dr. Almir

Pramenković, hfz.doc. dr. Haris Hadžić, doc. dr. Siham Mevid

Šerijatski recenzent: hfz, prof. dr. Almir Pramenković

Tehnički urednik: Ifet Aličković

Lektura: Samir Škrijelj

Štampa: Grafičar Užice

Tiraž: 500 primjeraka

Adresa redakcije: Fakultet za islamske studije,
ul. Rifata Burdževića 1, 36300 Novi Pazar

Štampanje ovog broja pomogla je Vlada R. Srbije - Kancelarija
za saradnju sa crkvama i verskim zajednicama

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

378:28

ISLAMSKA misao : godišnjak Fakulteta za islamske studije Novi Pazar /
glavni urednik Enver Gicić. - 2007, br. 1- . - Novi Pazar : Fakultet za islam-
ske studije, 2007- (Užice : Grafičar). - 24 cm

Godišnje.

ISSN 1452-9580 = Islamska misao (Novi Pazar)

COBISS.SR-ID 141771532

ŽENA I OBRAZOVANJE U SUNNETU POSLANIKA S.A.V.S

Sažetak

Uzvišeni Allah stvorio je i muškarca i ženu, ali svakome od njih dao je posebne obaveze i posebne zadaće na ovome svijetu. Ono što razlikuje ženu od muškarca jeste da ona ima najveće počasti ovoga svijeta, a to je biti majka. Na taj način žena je ta koja rađa i odgaja generacije. Prema tome, ako budemo imali obrazovanu ženu vjernicu imat ćemo i generacije obrazovanih vjernika. Sve što je ispod navedenog znači manje i za buduće generacije bilo muškaraca ili žena.

Abstract

Allah Almighty has created a man and a woman, but he has given each of them special obligations and a glorious task in this world. What distinguishes a woman from a man is that she has the greatest honor of this world, and that is to be a mother. In this way, the woman is the one who works and educates the generations; therefore, if we have an educated woman, we will have a generation of educated believers, all that is below the above is less credible and for future generations of either men or women.

Uvod

Insan je stvoren kako bi tragao, kako bi saznao nešto novo, vidio nešto drugo i drugačije. Na tom putu traganja koristi resurse koje posjeduje i koje može priuštiti. Svaki novi trag je novo iskustvo, novi uspjeh, nova radost i sreća.

Ako insan zapostavi tu stranu, ne dopuni taj dio, onda on počinje biti

ono što neko drugi hoće i želi. Ako insan ne uči onda će morati slušati one koji su učili i morat će se za njima povoditi, iako su možda na pogrešnom putu. Onda će ih on slijediti plaćajući zbog svog neznanja. Kada čovjek ne želi raditi onda je prinuđen pružiti ruku i tražiti od drugih, te na njihovu dobru volju večerati ili ne večerati.

Stvoreni smo različiti kako bi neki bili uzor, a drugi ibret. Svako zna šta posjeduje, šta nosi u sebi i šta pruža drugima. Jedno znamo svi - da koliko god imamo dobru stranu imamo i onu lošu koja nas ipak čini čovjekom koji griješi. Često tražimo uzora u drugim ljudima, a kada se desi da im se ispolji ona loša strana onda dolazimo do razočarenja.

Uzvišeni Allah je svakog čovjeka stvorio sa određenim razlogom. Dao mu je sluh, vid, jezik, pamet... Dao mu je tijelo koje mora njegovati i održavati, ali isto tako mu je dao i dušu koju mora hraniti, a i pamet koja se troši, pa se mora dopunjavati.

Ne smiješ nahraniti jedno, a da zapostavljaš drugo. Ako ostaviš sebe bez hrane određeni vremenski period, neminovno nakon toga ti dolazi smrt. Isto tako ne smiješ zapostaviti svoju dušu, a jedina hrana za dušu je kod Gospodara. A po isteku našeg života tijelo se spušta u zemlju, a duša se vraća Gospodaru. Da bi imali zdravo i funkcionalno tijelo moramo ga njegovati i hraniti, moramo unositi dovoljno hrane da bi živjeli. Ako kojim slučajem ne unosimo dovoljno vode može doći do dehidracije tijela i ne možemo na pravi način funkcionisati. Isto je i sa hranom – ako se ne budemo dovoljno hranili nećemo dugo izdržati. Dnevno je potrebno tri obroka, a vremenska razlika treba biti šest sati. Rijetko ko od nas zapostavlja ove obaveze što se tiče hrane ili vode.

Briga o intelektu nije ništa manje značajna od brige o tijelu. Muslimanu je obaveza, kao i muslimanki, da traži znanje jer nalazimo potvrdu u Kur'anu Časnom i hadisima Poslanika s.a.v.s.

Obrazovanje – prva kur'anska naredba

Prve kur'anske riječi objavljene posljednjem Božjem poslaniku Muhammedu a.s. odnosile su se na čitanje, razmišljanje/razumijevanje, znanje i spoznaju, na sve one složene kognitivne procese koje obrazovanje u sebi involvira. Nabrojane mogućnosti odlike su kojima je (jedino) čovjek

uzdignut iznad svih ostalih stvorenja u univerzumu. Znati čitati/prepoznati znakove iz prirode, dokučiti svojim čulima i razumom, ali i srcem, da je sve oko nas, kao i nas same, stvorio Allah dž.š., može se samo pomoću adekvatnog obrazovanja/znanja.

Čovjek može slijepo vjerovati i bez znanja, ali samo istinskim znanjem čovjek dokučuje pravi smisao vjerovanja, a time i pravi smisao ovozemaljskog, prolaznog postojanja. Kada čovjek istinski spozna Boga i prizna Ga za svoga Stvoritelja, tj, kada iskusi pravo znanje, tek će onda dokučiti smisao vjere, namaza, posta, zekata i hadža, dobročinstva prema rodbini i svim ljudima, ali i smisao patnji, iskušenja i žrtve, odnosno smisao cjelokupnog života. A znanje je, kao i život, dar Božji, mogućnost da čovjek širi svoje vidike, spoznaje život u njegovoj punini te ga sebi i drugima olakšava i čini kvalitetnijim. Takvo znanje, koje je plod sistemskog (školskog) obrazovanja, rada, istraživanja, eksperimenta i iskustva, islam uvažava i podstiče i ono može pomoći u spoznaji Boga i svega što čovjeka okružuje, ali se ne može zamijeniti znanjem koje su iskusili isključivo Božji poslanici.

To znanje, koje se ne može steći ni iskustvom ni eksperimentom već direktnim Božjim odabirom, odnosno direktnim Božjim poučavanjem, do nas je preneseno i u potpunosti sačuvano u Kur'anu, Božjem vječnom govoru, i ono nas uči ko nas je stvorio, kako ispravno i na pravi način obožavati Boga, kako djelovati, šta je dobro i dozvoljeno, odnosno što je zlo i zabranjeno, kako se odnositi prema sebi, drugim ljudima i svemu što nas okružuje, gdje su granice ljudske slobode, zašto živimo i umireno i šta će biti s nama nakon smrti. Istinsko znanje ima veliku motivacijsku snagu na vjerničko ponašanje i djelovanje, ali u isto vrijeme podrazumijeva i čovjekovu odgovornost da svojim ponašanjem i svakodnevnim življenjem odražava Božju volju. I zato dva puta u imperativnoj formi, sadržanoj u prvoj kur'anskoj naredbi IKRE, Stvoritelj svjetova Svome Poslaniku a.s., ali i svim muslimanima, naređuje da čitaju, studiraju, istražuju, obrazuju se, stiču i šire znanje.

Nažalost, visok je procenat današnjih muslimana koji su potpuno zanemarili prvu kur'ansku naredbu, koji o svojoj vjeri ne znaju ni najvažnije informacije. Mnogi muslimani samo površno primjenjuju ono što su čuli od svojih djedova ili roditelja, a što je u većini slučajeva potpuno pogreš-

na interpretacija islamskih propisa prerasla u puki folklor pomiješan s neislamskim običajima.

Allah dž.š. i na drugim mjestima u Kur'anu, osim u poglavlju El-Aleq, potencira znanje i vrijednost umnih ljudi. Evo nekoliko kur'anskih ajeta koji govore o vrijednosti znanja/obrazovanja:

"On daruje znanje onome kome On hoće, a onaj kome je znanje darovano – darovan je blagom neizmjernim. A shvatiti mogu samo oni koji su razumom obdareni." (El-Beqare, 269)

"I reci, Gospodaru moj, Ti znanje moje proširi..." (Ta-ha,14)

I Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje. A Allah zna ono što radite." (El-Mudžadele, 11)

"Reci: Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju!" (Ez-Zumer, 9).

"Savjetujem ti da neznalica ne budeš." (Hud, 46)

Svaka žena muslimanka osim što se brine o svom tijelu, mora se brinuti i o svojoj duši i o svom umu, jer briga o intelektu nije ništa manje značajna od brige o tijelu. Muslimanki je obaveza, kao i muslimanu, da traži znanje jer nalazimo potvrdu u Kur'anu Časnom i hadisima Poslanika s.a.v.s.:

„Uči u ime tvoga Gospodara koji stvara.“ (Sura Alek, 1)

„Traženje nauke je obaveza svakog muslimana i muslimanke.“ (Ibn Ma'dže)

I praksa prvih generacija nam potvrđuje veliki značaj nauke u životu jedne muslimanke. Navodi se u brojnim predajama da su žene u vrijeme Poslanika s.a.v.s. učile i bile aktivne na polju traženja i širenja znanja. Iz velike želje za sticanjem znanja, žene ensarijke su tražile od Poslanika s.a.v.s. da odredi jedan dan u kojem će žene moći dolaziti njemu i uzimati znanje od njega, pa je Poslanik s.a.v.s. to prihvatio.

„U jedinstvenoj generaciji ashaba žena nije oklijevala u traženju znanja i pojašnjavanju šerijatskih propisa od Allahovog Poslanika s.a.v.s. Uporno je postavljala pitanja iz onoga što je interesovalo ako bi posum-

njala u nečiju fetvu ili ako bi bila uvjerena u ispravnost nečije fetve. Tražila je preciznost pri razumijevanju određenog pitanja, sve dok ne bi došla do jasnog dokaza, a tako je postupala svjesna, inteligentna i razborita žena.“ (*Ličnost žene muslimanke*, dr. Muhammed Ali El-Hišam)

Nijedna religija ili ideologija u povijesti ljudskog roda nije više isticalo i afirmiralo znanje i intelektualno sazrijevanje nego što je to činio islam. Uzvišeni Allah sa prvim ajetom objavljenim Poslaniku islama, Muhammedu, s.a.w,s,, jasno podvlači tu posebnu karakteristiku islama, kojom se on distancira od svih predašnjih religija i učenja. Razlika, po islamu, između vjernika koji znaju i onih koji ne znaju je nemjerljiva. Znanje se ne dijeli na islamsko i neislamsko. Svako znanje koje afirmira istinu i koje upućuje na Allaha je bitno.

Prenosi se da je Aiša r.a. bila pravnik u islamu sa svojih nepunih 20 godina, davala je fetve i bila savjetnik nekim od najpoznatijih ashaba. Musa ibn Talha je rekao: „Nisam vidio nikog ko govori rečitije od Aiše.“ I u kasnijim generacijama zabilježen je jedan broj žena koje su dale veliki doprinos nauci i pred kojima su učili mnogi velikani, kao što su Buhari, Ibn Hadžer El-Eskalani i drugi.

Nakon ovih generacija koje su ostavile dubok trag u čovječanstvu, javljaju se generacije koje svjesno ili nesvjesno ženu distanciraju od nauke i društvenog angažmana. Nakon velikana islama koji se nisu libili uzimati znanje od žene, javljaju se muslimani koji se zadovoljavaju da im supruge i kćerke vrše ulogu mašina za pranje, kuhanje, čišćenje i reprodukciju, dok su se žene zadovoljile ponosom na odgojenu djecu, skuhan ručak i obrisanu prašinu. Zbog nerazumijevanja prioriteta ovakva situacija rezultira nedostatkom stručnog kadra u svakodnevnim životnim potrebama koje prirodno pripadaju ženi. Dr. Jusuf El-Karadavi spominje primjer da su se u nekim mjestima ljudi toliko fokusirali na fikh i njegovo razumijevanje da su zapostavili sve druge oblasti, pa je bilo i do 50 fakiha, a nijednog ženskog ginekologa. Pored toga što nije bilo žena ginekologa, nije bilo ni muškaraca muslimana u toj oblasti, pa su bili primorani da žene vode nemuslimanima. Na njima je tada bilo samo da donose fetve da li ih nemusliman može pregledati ili ne. Uzrok ovakvog stanja bio je neangažman žene na polju nauke.

Obrazovanje i status žene u svijetu

Pitanje položaja i prava žene u društvu jedno je od najaktualnijih pitanja. Budući da žene čine više od polovine ljudske populacije, te da su one te koje rađaju i odgajaju i ostatak ljudske populacije, jako je bitno boriti se za njihova prava koja im je Allah dao. Kroz historiju žena je u mnogim društvima konstantno bila ponižavana i omalovažavana do tog nivoa da su joj ukidana osnovna ljudska prava. U takvom ambijentu žena nije mogla dostojanstveno i potpuno izvršavati svoju ulogu odgajanja budućih generacija.

- Grčka civilizacija se smatra najsvjetlijom među svim starim civilizacijama. U tom „svijetlom“ društvenom sistemu žena je bila degradirana i sva prava su joj oduzeta. Grci su žene gledali kao polu-ljudska bića, koja su ništavna u odnosu na muškarce.

U prvom razdoblju grčke civilizacije ženi je bilo zabranjeno obrazovati se tako da uopće nije bila prisutna u javnom životu. Bila je prezrena, smatrana nečistom i djelom đavolskim. Zakonski gledano, žena je bila poput predmeta, kupovali su je i prodavali po pijacama, bez slobode i bez bilo kakvih građanskih prava. Bila je bez prava na naslijeđe, cijelog života osuđena na bespogovornu poslušnost muškarcu koji ju je mogao udati za koga on hoće i koji je raspolagao njenim imetkom. Pravo razvoda braka bilo je isključivo u rukama muškaraca, a ženi nije bilo dopušteno ni da zatraži razvod, osim u iznimnim prilikama do kojih je bilo vrlo teško doći zbog silnih ograničenja. Ženu koja bi pokušala stići do suda muž bi zarobio na putu do sudije i primoravao da se vrati kući.

U kasnijem periodu grčke civilizacije položaj žene se promijenio: počela se miješati sa muškarcima po klubovima, nemoral se proširio, a blud je postao nešto što čak nije ni osuđivano. Javne kuće postale su sjedišta politike i književnosti, a potom su i nagi kipovi proglašeni umjetnošću i kulturom.. Vrhunac zablude bila je pojava nastranog odnosa muškarca sa muškarcem i žene sa ženom. I sve te zablude predstavljali su kroz svoju mitologiju i božanstva.

Sve to je davalo lažna prava ženi, nudeći joj “slobodu” iza koje stoji želja pokvarenjaka da je iskoriste u zadovoljavanju svojih prohtjeva. Žena

je sve više tonula u nemoral, želeći da na taj način iskaže svoja prava i "slobodu", a zapravo je bila sve zarobljenija.

- Pred Vavilonskim zakonom žene su bile degradirane i bez ikakvih prava. Ako bi čovjek ubio neku ženu, umjesto da on bude kažnjen – njegova supruga bi bila ubijena.

- U Hamurabijevom zakonodavstvu žena je ubrajana u stoku koju su posjedovali. Ako bi neko ubio nečiju kćerku, kazna je bila da ocu ubijene da svoju kćerku da je ubije ili zadrži u vlasništvu.

- Stari indijski mudraci smatrali su kako čovjek ne može usvojiti znanja i spoznaje dok potpuno ne prekine sve porodične veze. Manovo zakonodavstvo nije davalo ženi pravo na samostalnost u odnosu na oca, supruga ili sina. Dakle, žena je cijelog života bila manje vrijedna. Ona nije imala pravo čak ni na život nakon smrti svoga muža. Bila je dužna umrijeti na dan muževe smrti, te da bude sa njim živa spaljena na istoj lomači. Taj je običaj postojao kod Indijaca sve do početka XVII stoljeća, kada je, uz veliko opiranje indijskog svećenstva, i dokinut.

U zakonu Hindusa piše: „Strpljenje na teškoj sudbini, vjetar, smrt, pakao, otrov zmijske i vatra nisu ništa gori od žene.“

- Jevreji ženu smatraju prokletom zato što je zavela Adema. U Tevratu piše: „Gorčina žene veća je od gorčine smrti; dobar čovjek pred Bogom nađe spas od nje. Jednog čovjeka među hiljadu sam našao, ali među svima njima ne nađoh ženu.“

- Prvi kršćani bili su pod jakim dojmom nemoralna i razvrata kojeg su vidjeli kod Rimljana i svega onoga što je dovelo do prave moralne erozije, smatrajući ženu glavnim krivcem za takvo stanje. Razlog za to bio je izlazak žene i njeno odavanje prohtjevima i slobodnim kontaktima sa

muškarcima. Oni su onda konstatovali da je brak počast koje se treba kloniti, te da je neženja Bogu draži od oženjenog. Obznanili su da su žene đavolja kapija, da se ona treba stidjeti svoje ljepote zbog toga što je ta ljepota oružje đavolje u izazivanju spletke i kušnji. Svećenik Sostam je rekao: „Ona je nužno zlo, željena bolest, opasnost za porodicu i kuću, ljubav koja razdire i prurušena nedaća.“

U V stoljeću zasjedalo je vijeće Makom koje je razmatralo slijedeće pitanje: Da li je žena tijelo bez duše ili ona ima dušu? Na kraju su zaključili da nijedna žena, osim Mesihove majke, nema u sebi plemenitu dušu koja bi je spasila Pakla.

Kada su zapadni narodi prigrlili kršćanstvo, njihovo svećenstvo bilo je pod jakim uticajem takvog poimanja žene. Tako su Francuzi 586. godine (U vrijeme Poslanikove s.a.v.s. mladosti) problematizirali pitanje: Da li je žena ljudsko biće ili je nešto drugo? Na kraju su zaključili da je žena ljudsko biće stvoreno samo da služi muškarcu.

Prezir Zapada prema ženi i nepriznavanje njenih prava trajao je i tokom čitavog Srednjeg vijeka. Čak je i u vrijeme vitezova društveni status žene ostao nepromjenljiv, mada su u tom periodu iskazivali naklonost prema ženama i hvalili njihovu ulogu. I dalje je smatrana manje vrijednom i bez prava na raspolaganje svojim imetkom bez dopuštenja muža.

Zakon Engleske je sve do 1805. godine dozvoljavao mužu da proda svoju suprugu, precizirajući cijenu žene: šest funti (pola šilinga, ili četvrt sirijske lire, ili 0,36 eura)

Godine 1961. dogodilo se da je jedan Italijan prodao drugom čovjeku svoju suprugu na rate. Kada je kupac odbio platiti dogovoreni iznos, prodavac ga je ubio. (Časopis *Hadaretu-l-islam*, druga godina 1078. stranica)

Francuskom revolucijom (koja se desila krajem XII stoljeća po Hidžri) ukinuto je ropstvo i objavljena sloboda čovjeka kojom se nije mislilo i na ženu. Francuski je zakon precizirao kako žena ne može sklapati ugovor bez pristanka staratelja, ukoliko se radi o neudatoj ženi. U tekstu tog zakona kaže se da su osobe sa nepotpunim ovlastima: maloljetnik, maloumnik i žena. Tako je bilo sve do 1938. godine kada je zakon izmijenjen u korist žena, ali su i dalje ostala određena ograničenja za udate žene.

- Kod predislamskih Arapa žena je bila bez ikakvih prava, ponižavana, zlostavljana i omalovažavana. Smatrali su ženu predmetom koji služi za zadovoljenje muških hirova. Nije joj bilo dozvoljeno izabrati bračnog druga, već bi je staratelj davao kome je on htio. Muškarac je mogao sklopiti brak sa neograničenim brojem žena.

Žena u tom periodu nije imala pravo posjedovanja, jer je i ona sama bila posjedovana i nije imala pravo nasljedstva, već je i ona sama često bila nasljeđivana. Kada bi čovjek umro i ostavio djecu iz više brakova, najstariji sin imao je pravo oženiti se ženom svoga oca, smatrajući je nasljedstvom poput ostale očeve imovine. Život žene nije bilo nešto što se smatralo vrijednim kao život muškarca. Često se za ubistvo žene ne bi odgovaralo. U mnogim plemenima djevojčice su žive zakopavane jer su smatrane sramotom.

Kako navodi dr. Mustafa Sibai, jedino čime se arapska žena tog vremena može pohvaliti svojim sestrama u svijetu jeste briga muža prema njoj, odbrana njene časti i osveta zbog povrede njenog dostojanstva. (Preljević, *Muslimanska porodica*, str. 101, 102, 103, 104.)

Vremena se mijenjaju, a sa njima i ciljevi obrazovanja. Klasično obrazovanje koje je nekada superiorno vladalo, danas je skoro dio historije. Ušli smo u doba brzih promjena i što se brže reaguje na njih to će se i metodi sticanja znanja mijenjati, a obrazovanje biti svrsishodnije i produktivnije.

Kada je u pitanju rodna ravnopravnost, žene su u obrazovanju vidjele svoju šansu, smatrajući da bi na tom planu mogle ostvariti veća prava nego u drugim oblastima. Na putu ka tom cilju mnogo toga bi trebalo da zavisi od njih samih, truda koji ulažu, a drugi faktori nisu mnogo bitni – logički se nameće, ali da li je baš tako...

Kada se osvrnemo unazad, samo vijek ili dva, vidjet ćemo da su žene itekako bile diskriminisane i u pogledu obrazovanja. Dugo se smatralo da je ženama mjesto kod kuće i da ne moraju da se posebno obrazuju. Često su ostajale nepismene i na taj način još više zavisne od informisanih u kući i u okruženju, naročito onih koji su umjeli da čitaju i pišu.

Industrijska revolucija pravi značajne pomake i u obrazovanju, ali su žene i dalje manje zastupljene. Prvobitne škole za djevojčice bile su organizovane kao specijalne škole za dame. O siromašnim slojevima još niko nije mislio...

Početni razvoj ženskog obrazovanja isključivo je zavisio od klasnih i rodnih ideologija, što je pripadnicama nekih pravaca ženskog pokreta da-

valo sve više povoda za kritiku. Prve (odvojene) škole i druge institucije osnovane su pošto kućno obrazovanje, iako se smatralo idealnim, nije zadovoljavalo potrebe svih društvenih slojeva. Iako se ne smije umanjiti značaj prvobitnih institucija, njihovo osnivanje je i dalje podržavalo stavove da je zajedničko obrazovanje muškaraca i žena opasno i nezamislivo.

Sve te institucije brižljivo održavaju različitost žena razradom drugačijih, ženskih programa.

Masovno opismenjavanje poslije Drugog svjetskog rata doprinijelo je umnogome da se smanje razlike između muškaraca i žena u pogledu obrazovanja.

Reklo bi se na prvi pogled da u 21. vijeku te razlike postoje samo u marginalizovanim grupama, siromašnim sredinama i zabačenim selima koja su na ivici svake komunikacije.

Obrazovanje predstavlja jednu od najvažnijih karika u postizanju ravnopravnosti među polovima. Iako normativi i standardi u Evropi i kod nas garantuju pravo na školovanje bez diskriminacije, u praksi je iznenađujuća razlika između stepena obrazovanja među ženama i muškarcima istog životnog doba. Ogromna je razlika u obrazovanju žena iz gradskih i seoskih sredina. Udžbenici i dalje sadrže stereotipe o muškarcima i ženama i njihovim društvenim ulogama.

Obrazovanje je veoma važno za ljudski razvoj. Tako se izgrađuju i formiraju kulturni obrasci koji obuhvataju: stereotipe u programima i udžbenicima, posebne oblike i vidove obrazovanja za porodični život i za rješavanje konflikata u porodici, obrazovanje žena u pogledu ljudskih prava i dr.

U evropskim naučnim institucijama broj žena i muškaraca je gotovo izjednačen, međutim, manji je broj naučnica koje su i članovi naučnih savjeta, ili koje su u rukovodstvu visokoškolskih ustanova. Prema statistici, samo jednu trećinu naučnika u visokoškolskim ustanovama i vladinim naučnim institucijama predstavljaju žene.

(<http://www.rts.rs/page/magazine/sr/story/2523/nauka/2720363/zene-i-obrazovanje-prvi-deo.html>)

Bošnjakinje Sandžaka nekad i sad

Bošnjakinje su oduvijek bile okićene moralnim vrijednostima, krasili su ih pobožnost, dostojanstvo, iskrenost, stidljivost, oštromnost, blagonaklonost, odanost vjeri i požrtvovanost za svoju porodicu. Takve žene su odgajale velikane bošnjačkog naroda. Njihova odjeća bila je u skladu sa osobinama koje su posjedovale. Ponosno su nosile bošnjačke dimije, šalvare, obavezno mahramu, čaršafe i feredže. Čak su i neprijatelji bošnjačkog naroda dobro znali da se ispod tih mahrama i feredža nalaze hrabre, sposobne i nadasve jako uticajne žene.

Pojavom komunističke vlasti počela je propaganda o tome da su Bošnjakinje odsječene od svijeta, te da je neophodno sa lica i glava strgnuti im velove kako bi, navodno, bile slobodne i počele se obrazovati. Da komunistička vlast nije bila dušebrižnik Bošnjakinjama potvrđuje i to da i nakon skidanja feredža žene nisu dobile ništa posebno što bi unaprijedilo njihov život, već je skidanje feredža samo otvorilo vrata ka gubljenju moralnih vrijednosti, a posebno stida.

Godine 1950. donesen je zakon koji Bošnjakinjama zabranjuje nošenje feredža na javnim mjestima. Bošnjaci su ucjenjivani na različite načine da podrže "otkrivanje muslimanki", te da na javnim skupovima okupljaju Bošnjakinje koje će se popeti na binu i javno skinuti feredžu. Ovakav način otkrivanja i navodnog oslobađanja trebao je poslati poruku svijetu da su i same Bošnjakinje željno očekivale da budu otkrivene, što svakako nije bilo istina. Ispovijesti Bošnjakinja kojima je na silu skinuta feredža svjedoče nam o duševnoj patnji koju su preživljavale odvojivši se od svojih feredža.

Pošto je izlazak sa feredžom bio kažnjavan novčano i lišavanjem slobode, neke od Bošnjakinja odanih svojoj vjeri i tradiciji više nikada nisu izašle iz svojih kuća, nikada više njihova lica nisu ugledala svjetlo dana ne želeći se povinovati naredbama neprijatelja vjere. Koliko su teško podnijele skidanje feredža govori i svjedočenje jednog od Bošnjaka čiji je zadatak bio da obavijesti muslimanke o zabrani feredža, pa ih je okupio i htio im se obratiti, ali nakon što im je saopćio da se moraju otkriti, nije mogao nastaviti svoj govor zbog plača i jecaja okupljenih žena.

Da bi muslimanke što bolje prihvatile skidanje feredža, komunistička vlast je pregovarala sa uglednim ljudima i tražila od njih da javno podrže ovaj čin. Neki su pristali zbog ličnih interesa, neki zbog prijatnji, a neki ni po cijenu života nisu htjeli pristati. Nadaleko je čuven primjer novopazar-skog efendije Ismaila Filibalića koji se svojim životom protivio otkrivanju muslimanki. Ismail-efendija je bio najveći autoritet među ulemom, pa su na sve načine pokušali slomiti otpor ovog velikana, jer su znali da ako nje-ga slome, to će sa drugima ići mnogo lakše. Njemu kao odanom vjerniku draža je bila smrt nego stavljanje potpisa i ohalaljivanje otkrivanja muslimanki, pa je molio Uzvišenog Gospodara da preseli na Ahiret prije nego bude iskušan time. Uzvišeni Allah je čuo vapaje Svoga roba Ismaila i kada su došli predstavnici komunističke vlasti da iznude njegov potpis, već prije njih bijaše došao Melek smrti i uzeo čistu i plemenitu dušu Ismail-efendi-je, Allah mu podario Svoj rahmet i vječiti Džennet.

Nakon ovog perioda povećava se uticaj antibošnjačke kulture na Boš-njake, pa su fesove zamijenili zapadnim šeširima, lijepe dimije kratkim suknjama, a mahrame otkrivenom kosom. Skidanje feredža je početak otkrivanja Bošnjakinja, zapakovan u dušebrižnički celofan. Ovim su odš-krinuta vrata skidanju mahrama i otkrivanju tijela koje i danas kod na-ših muslimanki možemo vidjeti. U periodu vladavine komunističke vlasti u Sandžaku mahrama je uglavnom krasila glave starijih žena, dok među mlađim ženama i djevojkama toga skoro i nije bilo. Otvaranjem ženskog odjeljenja Medrese Gazi Isa-beg u Novom Pazaru 1996. godine počinje novi period za Bošnjakinje ovog kraja. Od tada primjetno raste broj po-krivenih žena i djevojaka i iz godine u godinu taj broj se naglo povećava. (<http://www.n-um.com/bosnjakinje-sandzaka-nekada-i-danas/>)

Islamska zajednica je odigrala veliku ulogu u obrazovanju žene mu-slimanke na našim prostorima, ali i šire. Otvaranjem dječijih mekteba, medresa, fakulteta, univerziteta i drugih ustanova otvorena su sva vrata ka zdravom obrazovanju žene muslimanke koja više neće morati ići u strane sredine ili odustajati od daljeg školovanja i obrazovanja. Samo jedan primjer kako se sada djeca od samog rođenja obrazuju jesu islamski vrtići.

Predškolska ustanova „Reuda“ (mektebi, vrtići) Mešihata Islamske za-jednice u Srbiji na području Sandžaka počela je sa radom 1998. godine,

a vrtići su nastali kao realna potreba i zahtjev novog vremena za institucionalnim vaspitanjem djece predškolskog uzrasta. Predškolska ustanova pod nazivom „Reuda“ i školska ustanova pod imenom „Vildan“, čiji je osnivač Mešihat Islamske zajednice, od posebnog su nacionalnog i društvenog interesa.

Osnovna djelatnost ustanove je društvena briga o djeci, preventivna zdravstvena zaštita i islamsko odgajanje i obrazovanje djece od jedne do sedam godina života. Sve je počelo u prostorijama starog objekta u dvorištu Altun alem džamije (Novi Pazar) sa jednom vaspitačicom, jednim kombijem i jednim vozačem, te trinaestoro djece.

Dvije godine kasnije (2000) predškolska ustanova (mektebi, vrtići) preselili su se u novi, odgovarajući prostor za rad u bivšim Medresinim učionicama, također u dvorištu Altun alem džamije, ali u novom objektu.

Vrtić (mekteb) je tako nastavio svoj rad sa pet grupa, četiri vaspitačice, dva kombija i dva vozača. Sa dinamičkim širenjem i jačanjem nastavljeno je i dalje tako da je 2001. godine dobijen još jedan novi objekat u dvorištu Lejlek džamije, zatim je otvoreno odjeljenje u Požegi (Novi Pazar), sa dvije grupe.

U školskoj 2003/04. godini počeo je sa radom dječiji mekteb (vrtić) na Paricama (Novi Pazar), koji ispunjava sve zakonom propisane uslove za izvođenje vaspitno-obrazovnog rada. U njemu je smješteno 10 grupa predškolskog uzrasta, zatim mekteb (vrtić) u Tutinu, u prostorijama Medžlisa Islamske zajednice i naselju Kleče.

Trenutno u Reudi ima 70 uposlenih radnika. Nastava se obavlja u 16 objekata, od kojih su 11 u Novom Pazaru, 2 u Tutinu, 1 u Prijepolju, 1 u Priboju i 1 u Sjenici. Ima preko 900 polaznika raspoređenih u 35 grupa. (Mehmedović, *Predškolska ustanova „Reuda“ Mešihata Islamske zajednice u Srbiji – primjer kvalitetne socijalizacije i pripreme djece predškolske dobi za školu*, str. 57)

Majka, odgajateljica djece i učiteljica ljudi

Najveća, ali ujedno i najteža uloga svake žene jeste da bude majka.

„Nijedna religija ili ideologija u povijesti ljudskog roda nije više isticala

i afirmisala znanje i intelektualno sazrijevanje nego što je to činio islam. Uzvišeni Allah sa prvim ajetom objavljenim Poslaniku islama, Muhammedu s.a.v.s. jasno podvlači tu posebnu karakteristiku islama, kojom se on distancira od svih pređašnjih religija i učenja. Razlika, po islamu, između vjernika koji znaju i onih koji ne znaju je nemjerljiva.“ Znanje se ne dijeli na islamsko i neislamsko. Svako znanje koje afirmiše istinu i koje upućuje na Allaha je bitno.

Te prve korake i riječi dijete usvaja od svoje majke. Na osnovu prikazane ankete vidjeli smo da je većina odgovorila da majka ima veći uticaj na odgoj djeteta. Prema tome, ona nosi veći dio emaneta prema odgoju svog djeteta, a otac je tu kao oslonac svojoj supruzi i staratelj, opskrbitelj za svoju porodicu. Majka muslimanka ima tu čast što je baš ona ta odabrana majka – vjernica koja podučava islamu, koja djecu uči vrlinama i raznim pozitivnim osjećajima.

Neke druge žene su se rodile u neislamskoj zemlji, kao kršćanke, Jevrejke, ateistkinje ili kao pripadnice neke druge vjere mimo islama. A majku muslimanku je Allah odabrao! Svaka majka u duhu islama posjeduje unutarnju ljepotu i njome njena djeca postepeno tokom svog djetinjstva i daljeg razvoja stižu te unutarnje ljepote. Ukoliko se majka tiho obraća svom djetetu onda će dijete govoriti tiho, a ukoliko majka priča glasno onda će i dijete pričati glasno. Ako majka nosi hidžab njena kćerka će također uzeti majku za uzor u nošnji, pa će i ona nositi hidžab.

Majko, pa zar ne vidiš koliko si uticajna ličnost na svoju djecu?! Na svoju porodicu?! „Možeš se osjećati sretnom kada vidiš samo jednu činjenu: položaj muslimanke u islamskim zemljama i položaj nevjernice u nevjerničkim zemljama.“

Muslimanka u islamskim zemljama je vjernica, ona koja udjeljuje, posti, klanja noćni namaz, koja je pokrivena, poslušna svome mužu, bogobojazna, uljudna prema komšijama i milostiva prema svojoj djeci... Blago njoj za veliku nagradu koja je čeka, mir i zadovoljstvo... „Jedna od prioritarnih roditeljskih dužnosti je da svoju djecu obaspe samilošću, nježnošću i ljubavlju kako bi se razvijala duhovno zdrava, ispunjena povjerenjem, vedrinom i optimizmom.“

„Historija još nije rekla svoju posljednju riječ. Razum nikada ne prizna je kraj. Život je poput tijela. „Život je kao građevina. Može se obnoviti i novo izgraditi.“ Zato, ako majka osjeti da je pogriješila sa odgojem prvog djeteta, ako ga nije podučila principima vjere, ako ga nije slala u mekteb, ako ga nije podučavala kur’anskim ajetima, onda neka na drugom djetetu ispravi greške. „Majka čije dijete padne s visokog mjesta ne treba gubiti vrijeme na vrisku, već se mora posvetiti previjanju rana.“ Dakle, majka ni tada ne smije da posustane, već mora biti podrška svom djetetu i u najtežim trenucima. Mnogo je teško kupiti plemenite dragulje mudrosti i lijepih savjeta, zato je majka ta koja čezne, srce koje voli i iskrena je, riješena je i ispravno se ophodi prema svojoj djeci.

Svaka majka u islamu mora podučiti djecu sljedećim principima etike kao što su:

- Iskrenost;
- Emanet;
- Puzdanost;
- Odgoj u govoru;
- Čuvanje srca od mržnje;
- Strpljivost;
- Blagost;
- Opraštanje;
- Plemenitost i čast;
- Umjerenost i skromnost;
- Čistoća;
- Zdravlje;
- Stid;
- Osjećaj bratstva

(Plojović, *Islamska porodica na Zapadu između integracije i asimilacije sa posebnim osvrtom na zemlje Beneluxa*, str. 36)

Zaključak

Islam ženi daje prava sa intencijom da je zaštiti i uzdigne na mjesto koje joj pripada, a današnje prozapadne civilizacije nude ženi prava i slobodu želeći da je iskoriste. Žena se mora otrgnuti svemu onome što ugrožava njenu osnovnu ulogu i biti čvrst stub svojoj porodici i zajednici. Koliko god je bitna uloga žene unutar porodice, isto toliko je bitna uloga žene unutar njene zajednice. Žena može odgojiti dobre potomke unutar svoje porodice, ali ih vremenom mora pustiti u zajednicu u kojoj će biti izloženi mnogim devijacijama. Ilustrativno kazano, to je kao da zdravu jabuku stavi među puno truhlih - vremenom će i zdrava jabuka struhnuti ako nema ko otkloniti truhle. Žena koja je posvećena samo svojoj porodici ne odvaja dio svog vremena za zajednicu i ne pokušava se boriti protiv devijacija i poroka koji haraju društvom, mora znati da sutra i njeno dijete može biti žrtva svega lošeg što nudi jedno društvo.

Samo jaka žena može odgojiti jaku porodicu, a samo jake porodice nam mogu pokloniti jaku i ispravnu zajednicu. Žena kao majka, supruga, sestra, kćerka i uopće kao član zajednice jako je bitan faktor, pa mora uspostaviti balans kako bi sebe u određenoj mjeri dala u svakom segmentu porodičnih i društvenih angažmana.